

פתיח התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 90

חג השבועות - נשא תשס"ט

כן, תרי"ג מצוות הם רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח איברים ושס"ה מצוות לא תעשה כנגד שס"ה גידים, ובכל מצוה ומצוה מקדש אבר אחד. וכשהנשמה בגוף אצל האדם, כל אבר חושק במצות עשה השייכת לאותו אבר, וכל גיד חושק אל מצות לא תעשה השייכת לאותו גיד. ולכן האבות, שהיו הנשמות שלהן טהורות היה כל אבר וכל גיד מקיים בטבע את המצוה השייכת אליו. אבל אצלנו, הואיל ולא קדשנו את עצמנו ולא טהרנו את נשמתנו נאלצנו לקבל את התורה.

ובדומה לזה, מסבירים את דברי התרגום אונקלוס על הפסוק "הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם" ואונקלוס תרגם: נבל – דקבילו אורייתא. וכי מי שמקבל את התורה, "נבל" שמו? אלא, אבותינו לא היו צריכים לקבל את התורה כי קדשו את עצמם עד הסוף, ואיבריהם נמשכו אל המצוות מעצמם. אבל אנחנו כבר לא, ולכן נאלצנו לקבל תורה, וזהו עם נבל דקבילו אורייתא.

אמור מעתה, מה שהיו צריכים אבותינו לקבל את התורה מורה על גנותם שהתגבר החומר על השכל ולא היו יכולים לקיים את התורה מעצמם, ולכן לא שייך לומר על זה שירה.

מגילת רות

"ותלכנה שתיהם עד בואנה בית לחם" (א יט)

יש לדקדק במילה שתיהם, הרי היא ממש כלאים. כי אם מדובר על בנות, צריך לומר שתיהן. ואם בנים – צריך לומר שניהם. אך "שתיהם" אין לזה מקום?

אומר רבי שמואל די אוזידה, מגורי האר"י ז"ל בספרו "אגרת שמואל" על מגילת רות, שהואיל והיו כאן שתי נשים שהלכו בדרך שוממה ממואב עד ארץ יהודה, פחדו שתיהן שמא יארע להן דבר לא טוב והתחפשו לגברים ולכן נאמר "שתיהם".

"לכולי עלמא בשבת נתנה תורה לישראל" (שבת פו עמ' ב')

בספר "עיון יעקב" כתב שהטעם שנתנה תורה בשבת מפני שאמרו חז"ל בגמרא: "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא". והנה כתוב בכל המדרשים שישראל נתרפאו במתן תורה מכל המומין שהיו בהן כתוצאה מהשעבוד במצרים. ולכן נתנה תורה בשבת כדי שרפואה תהיה קרובה לבוא.

ועל פי זה מפרש ה"ילקוט הגרשוני" "משה" ר"ת שבת היא מלזעוק. והמילה "קול" ר"ת ורפואה קרובה לבוא. וזה מה שכתוב במעמד הר סיני. "משה ידבר והאלוקים יעננו בקול". רמז לזה שבשבת נתנה תורה ואז נתרפאו כל המומין.

רבי שלמה אלקבץ זצ"ל בספרו "אילת אהבים" על שיר השירים הקשה: מדוע לא אמרו אבותינו שירה על קבלת התורה כמו על קריעת ים סוף?

ותירץ, לפי שאין בידנו אלא את פשטות התורה ולא את הסודות הטמונים בה.

ובספר "ילקוט הגרשוני" מתרץ על פי מה שכתוב בספר "בית שמואל אחרון" על התורה, בדרוש לפרשת במדבר בשם חכם אחד. על מאמר חז"ל מפני מה נתנה תורה לישראל, מפני שהן עזין, (מסכת ביצה) והקשו המפרשים על שאלת "מפני מה נתנה תורה לישראל", והרי לכאורה התשובה ברורה. מפני שאף אחד אחר לא רצה לקבל. הלא נאמר "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וגו'" וידועים דברי המדרש שהקב"ה הלך וחיזר על כל האומות מי יקבל את התורה ואף אחד לא רצה. אם כן, מה השאלה מפני מה נתנה תורה? ותירץ שם, דהנה אבותינו עליהם השלום קיימו כל התורה כולה גם כשעדיין לא נתנה, וכיצד ידעו מה לקיים? אלא, משל למה הדבר דומה. תינוק נולד והוא חסר נסיון וחסר ידע. ואף על פי כן נמשך מעצמו אל מקור המזון שלו למרות שאף אחד לא לימד אותו. כמו

"ותלך ותבוא ותלקט בשדה" (ב ג)

ובמדרש: עד דלא אזלת אתת? וכי הלכה וחזרה ורק אחר כך לקטה? אלא, שהיתה מציינת את הדרכים.

ובספר **"נפתלי שבע רצון"** כתב לפרש את דברי המדרש, שרות עשתה כאן דבר חכמה גדול, שהרי אם תתחיל ללקט בהלוך, תסחוב איתה יותר ויותר חיטים ובסוף תמצא את עצמה בסוף השדה, עם ערמה שלמה והיא צריכה עדיין לסחוב כל זאת הביתה.

מה עשתה? קודם הלכה רות בתוך השדה מרחק כזה שהיתה בטוחה שבתוכו תמצא מספיק לקט. ואז כשהיתה בקצה השדה התחילה לאסוף. נמצא שבערבו של יום נמצאה בידה כמות של חיטים אך היא נמצאת בתחילת השדה קרוב לעיר, ויש לה דרך קצרה לסחוב את המשא.

"ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו" (ב יב)

ובמדרש אמר רבי חסא "אשר באת לחסות". ותמהו כל המפרשים מה הוסיף רבי חסא על הפסוק עצמו? אומר הגאון הקדוש **רבי אברהם זצ"ל** בעל **תולדות אברהם** (הובאו דבריו ב"ילקוט האורים") עפ"י מה שאומר המהרש"א במסכת סוטה דאף ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא ואסור לעבוד על מנת לקבל פרס, היינו דווקא במצוה המחוייב בה. אבל שאינו מחוייב והאדם רוצה להכניס עצמו בחיוב, על זה יכול לעבוד על מנת לקבל פרס.

והנה כאן אצל רות אשר הכניסה עצמה לדת יהודית, מה שלא היתה מחויבת, ממילא גם בעולם הזה מגיע לה שכר מצוה. ולכן אמר ישלם ה' פועלך בעולם הזה, ותהי משכרתך שלמה בעולם הבא. ואם תקשה הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, על זה אמר רבי חסא. אשר באת לחסות תחת כנפיו, לא היתה מחויבת ובאה מעצמה ולכן ראויה היא לקבל שכר אפילו בעולם הזה ורשאיית לעבוד על מנת לקבל פרס.

"ותרא חמותה את אשר ליקטה" (ב יח)

ולכאורה יש להבין איך ראתה חמותה את מה שרות לקטה. הלא לפני כן כתוב בפסוק י"ז "ותחבוט את אשר לקטה ויהי כאיפה שעורים". כלומר- שהיא הביאה הביתה אל חמותה רק את ה"נטו". אז איך ראתה נעמי את ה"ברוטו"?

ומסביר ה"נחלת יוסף" שזו היא טובת העין של נעמי. כשהיא ראתה שרות הביאה איפה שעורים "נטו", לא

התייחסה אל ה"נטו", אלא התפעלה מה"ברוטו". איך עשית את זה? איך היה לך כח הרי בשביל "נטו" של איפה צריכים להתכופף להרים את החיטים כל כך הרבה פעמים.

וזה לקח שאנו צריכים ללמוד היטב היטב. לא פעם ולא פעמים אנו מבקשים טובה ותמיד זוכרים להודות רק על מה שהיה בסוף, על הנטו. כך זה בבית, אנחנו רואים רק את מה שיצא, רק את תוצאות מעשיה של עקרת הבית. אבל אדם בעל עין טובה יראה את כל הברוטו, כמה פעמים הלכה וכמה פעמים התכופפה ויודה גם על זה.

"בתי הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך" (ג א)

בספר **"שארית יעקב"** כתב לבאר הכוונה על פי דברי הש"ס בבבא בתרא: מאה ועשרים משתאות עשה בועז לבניו וכולם מתו בחייו על שלא הזמין את מנוח.

והנה כשבאה נעמי והציעה לרות את השידוך עם בועז – תמהה רות. הלא אדם זה מזלו רע ר"ל, וכל בניו מתו ומה יש לי בזה שאנשא לו? לכן אמרה נעמי לרות הלא אבקש לך "מנוח", כלומר, הטעם שקבר בועז את בניו – על זה שבכל המשתאות לא הזמין את מנוח. אני אשתדל לבקש לך מנוח אשר ייטב לך. כלומר, הפעם יחיו בניו.

"ותבוא אל חמותה וגו' ותאמר שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך" (ג יז)

וברש"י, אי אפשר לומר שנתן לה שש סאין, שאין דרכה של אשה לשאת כמשא הזה אלא שש שעורים ממש, ורמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שנתברך בשש ברכות רוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'.

במדרש: נאמר ריקם במצרים שנאמר והיה כי תלכון לא תלכו ריקם. ונאמר ריקם בעולי רגלים ולא יראו פני ריקם" ונאמר ריקם בעבד עברי שנאמר "וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו וגו' ונאמר ריקם בצדיקים שנאמר "אל תבואי ריקם". לא כריקם שנאמר במצרים ולא כריקם שנאמר בעבד עברי, אלא כריקם שנאמר בעולי רגלים, כי הא דתניתן תמן (כמו ששנינו שם) הַרְאֵה שתי כסף והחגיגה מעה כסף.

והמפרשים נלאו לפרש את דברי המדרש האלה.

ובספר **"ליקוטי בשמים"** מביא בשם הרב ר' **צבי הירש הלוי בלוי וייס**: דהנה, יש שני סוגי מתנות. יש מי שנותן מתנה לחברו משום שרואה שחסר לו, ומעונין

והנה, כאן הולך בועז לקחת את רות. ולגבי יחוס, נו נו, יותר טוב שלא היה יחוס מאשר יחוס כזה. (היחוס שלה הגיע עד לוט...) ומה לגבי צניעות וביישנות? הלא היא באה אליו אל השדה באמצע הלילה, דברים שבדרך כלל לא נעשים.

ולכן אמרו הזקנים לבעוז. "יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה", שגם אצלן היחוס רק קלקל. שהרי היו בנותיו של לבן, ונכדותיו של בתואל. ואם לא היה להן יחוס זה רק היה מועיל. ובכל זאת הואיל ו"הסחורה עצמה" היתה מעולה – זכו שתיהן לבנות את כל בית ישראל. ולגבי הצניעות אמרו הזקנים הרי כבר מצאנו התנהגות כזו, שכיון שהיתה במאה אחוז לשם שמים, הביאה רק טוב לעם ישראל כולו. כשתמר הלכה אל יהודה וישבה בפתח עינים, וכל כונתה לשם שמים, ראה מה יצא משם – מלכים ונביאים. ולכן גם לך "יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה".

פרשת נשא

"והתוודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו" (ה ז)

בספר **"ליקוטי בשמים"** מביא שהרב הגאון ר' משה חפץ זצ"ל דקדק מדוע תחילת הפסוק והתוודו את חטאתם אשר עשו, הכל בלשון רבים, ואילו סוף הפסוק "והשיב את אשמו" בלשון יחיד.

והסביר על פי מה שאמרו חז"ל במסכת שבועות דף מז עמ' ב': שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם, מלמד שחלה שבועת ה' על שניהם. ופירש רש"י ששניהם נענשים, גם הנגב. ומדוע? מפני שלא דקדק למסור ממונו ביד אדם נאמן, ובא על ידי זה לידי חילול ה'. (על ידי שבועת הנגב שנשבע לשקר). ואולם אף אמנם ששניהם חטאו התובע והנתבע, מכל מקום חטאם אינו שווה שהנתבע חטא בשבועת שוא ועוון גזל, והתובע חטא בזה שלא דקדק למסור את ממונו ביד אדם נאמן. אם כן, על שניהם מוטל להתוודות על חטאתם, זה על מה שעשה וזה על מה שעבר. לכן אמרה התורה "והתוודו את חטאתם" בלשון רבים, כי חובת הוידוי שווה לשניהם. אבל "והשיב את אשמו" זה נאמר רק על הנתבע, שגזל ונשבע לשקר. עליו מוטל והשיב את אשמו. ולכן נאמר בלשון יחיד.

"אשר יתן לכהן לו יהיה" (ה י)

אומר הרב רחמים חי חוויטא בספרו **"שיירי מנחה"**: כל צדקה שאדם נותן מממונו היא הנשארת לו לעצמו,

הנותן להשלים את חסרונו של המקבל. אך יש נתינה אחרת והיא נתינת מתנה לאדם חשוב. שם אין כוונת המתנה להשלים חסרון למקבל, שהרי לא חסר לו כלום, אלא המתנה מראה על חשיבות ומכבדת את הנותן ולא את המקבל. ונפקא מינא בין שתי מתנות אלו, שמתנה מהסוג הראשון, כמה שנותנים יותר כך יותר טוב. ואילו מתנה מהסוג השני אין צורך לתת הרבה, כי גם מתנה מועטת מספיקה, שהרי היא לא נועדה אלא כדי להחשיב את הנותן.

והנה ביציאת מצרים אמר הקב"ה "והיה כי תלכו לא תלכו ריקם" ושם המתנה היתה לצורך המקבל, וכמה שיקחו יותר כך יותר טוב. כמו כן לגבי עבד עברי המסיים את עבודתו לאחר שש שנים, מצווה התורה להעניק לו וכמה שיותר יותר טוב כדי שיוכל להתחיל לבנות את חייו מחדש. אבל כאשר אדם בא להיראות בבית המקדש והתורה מצווה "ולא יראו פני ריקם", אין צורך להביא הרבה, כיון שהמקבל כאן לא זקוק לשום דבר. אלא המתנה מכבדת את הנותן, את היהודי שעלה לרגל, ולכן אפילו מתנה מועטת מספיקה, וכדברי המשנה: הראיה שתי כסף, סכום פעוט.

והנה, אצל רות המואביה, כשבאה אל חמותה ומראה לה את שש השעורים שנתן לה בועז, הרי ברור ששש שעורים הם מתנה מועטת, ואם כן בודאי לא נתן בועז מתנה זו כדרך המתנות שנותנים לעבד עברי או כשיצאנו ממצרים, אלא מתנה זו שייכת לקטגוריה של "לא יראו פני ריקם". בועז נתן את השעורים לרות כדי לכבד אותה ולכן מספיקה גם מתנה מועטת. וזה מה שאמר המדרש, לא כריקם שנאמר במצרים, ולא כריקם שנאמר בעבד עברי, אלא כריקם של הראיה שנאמר "ולא יראו פני ריקם"

"יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל וגו' ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה" (ד יד)

יש לדקדק בפסוק זה מדוע בירכו אותו הזקנים דוקא בדמיון לרחל ולאה ותמר.

בספר **"ליקוטי בשמים"** מביא בשם הרב הגאון ר' יהודה הלוי ליפשיץ אב"ד דמערעטש, לפרש דהנה כשאדם הולך לשאת אשה, מה התכונות שעליהן צריך לשים לב ובה תמצא האשה חן בעיניו? א. שתהיה צנועה, וקצת בישנית. ב. שמשפחתה תהיה טובה. לא מחפשים דוקא את הבת של הרב, אבל על כל פנים משפחה שהיחוס שלה ידוע ו"היימישי".

מפרש בעל "ילקוט האורים" הרב משה אורי קלר זצ"ל, על פי הגמרא "אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ולא בדבר המנוי". ויש בתוספות שם שהמזיקים אין להם רשות לקחת רק מתוך דבר שעדיין לא נמנה ולא נמדד, אבל בדבר שיש בו סכום ידוע, אין להם רשות לקחת.

וזהו שאמר המדרש "יברכך ה'" – בממון, ואם תאמר כיון שאין הברכה שרויה אלא בדבר הסמוי מן העין, אם כן מה תועיל הברכה כיון שבדבר הסמוי מן העין יש רשות למזיקים לקחת, ואז תהיה ברכה מצד אחד ומצד שני יקחו המזיקים את הברכה. לכן אמרה התורה וישמרך – מן המזיקים שלא יהיה להם רשות לקחת את ברכתך אפילו מדבר הסמוי מן העין.

"וישם לך שלום" (ו כו)

יש במדרש: שלום בכניסתך שלום ביציאתך שלום עם כל אדם.

ומסביר ה"כתב סופר" לבאר מדרש זה על פי מה שכתוב במסכת ברכות ג' שלומים יש. הרואה קדרה בחלום יצפה לשלום. הרואה נהר יצפה לשלום. הרואה ציפור יצפה לשלום. ומדוע שלושה רמזים יש לענין השלום? אלא, ג' מיני שלום אדם צריך. א. שלום בית. ב. שלום עם בני העיר שהוא גר בה. ג. שלום עם בני האדם בכל העולם. וזה מה שרמזו לנו חז"ל הרואה קדרה זה סימן לשלום בבית שאוכלים מתוך סיר אחד וקערה אחת. נהר הוא מתפשט והולך אבל לא מסתובב בכל העולם כולו וזהו שלום יותר נרחב משלום בית וזה מה שמראה על שלום עם שאר בני אדם מחוץ לבית. אבל ציפור נודדת בכל מקום בעולם ואין לה מעצורים ולכן היא רומזת לשלום בכל העולם בלי שום שונא ואויב.

וזה מה שמכוון המדרש "וישם לך שלום". שלום בכניסתך – שלום בית. שלום ביציאתך – עם שאר בני אדם בעירו ושלוש עם כל אדם – עם כל יושבי תבל.

וכמו שאמר מונבו המלך אני גנזתי לעצמי והם גנוזו לאחרים. אבל, מוסיף ה"שיירי מנחה", שדבר זה נכון גם לגבי מחזיקי התורה. כי התלמיד חכם נקרא כהן כמו שכתוב "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו". ואם כן, מדברת התורה אל העשיר המחזיק ידי לומדי התורה. איש אשר יתן לכהן – מה שאתה נותן ללומדי התורה – לו יהיה. שעל ידי זה מקבל שכר חלק מן התורה שלומד התלמיד חכם.

"ישא ה' פניו אליך" (ו כו)

במסכת ברכות נאמר: אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, מפני מה אתה נושא פנים לישראל דכתיב "ישא ה' פניו אליך". והלא כתבת בתורה "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד". אומר להם הקב"ה וכי לא אשא פנים לישראל, שאני אמרתי להם "ואכלת ושבעת וברכת" והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. אומר ה"שיירי מנחה" שגמרא זו רמוזה במילה "אליך" ר"ת: אכלו כזית ידקדקו לברך.

"וישם לך שלום" (ו כו)

כשנפגשים שני יהודים נותן אחד לשני את ידו ואומר שלום.

אומר רבינו יוסף חיים, הרב מבגדד זצ"ל, שבעצם כשיהודי פוגש את חברו רוצה לברכו בברכת כהנים. אלא שהברכה ארוכה מדי בשביל כל פגישה ברחוב. ולכן נותנים את היד, ובכף היד באצבעות יש ארבעה עשר פרקים והם כנגד ארבע עשרה מילים הראשונות של ברכת כהנים, אך הואיל ובברכת כהנים יש חמש עשרה מילים, לכן מוסיפים את המילה האחרונה בעל פה ואומרים "שלום".

"יברכך ה' וישמרך" (ו כד)

במדרש והובא ברש"י. יברכך - בממון וישמרך - מן המזיקים.

